

Lena Hjelm-Wallén: Utrikesdeklarationen 1996

Talare

Lena Hjelm-Wallén
Utrikesminister

Datum

14 februari 1996

Plats

Stockholm

1 Herr talman!

Sveriges internationella engagemang utgår från solidaritet och humanism. Vi har ett ansvar och en möjlighet att vara med och påverka vår omvärld. Men det handlar också om vad som är bra för Sverige. Vi är alla ömsesidigt beroende av varandra och kan i längden bara utvecklas i samverkan med omvärlden.

Världshandeln har under århundraden sammanlänkat människor och länder i ömsesidigt beroende. De senaste decenniernas snabba utveckling av informationsteknik, finansiella transaktioner, miljöproblem och befolkningsökning har emellertid gett en ny innebörd åt begreppet globalisering.

Vi kan avläsa globaliseringens effekter genom ett antal motstridiga drag i den internationella miljön som ger anledning till såväl hopp som oro:

Å ena sidan gör demokratin viktiga framsteg genom att fler människor får rätten att rösta. Å andra sidan har utrymmet för det nationella politiska agerandet minskat. Balansen mellan politik och ekonomi har förändrats.

25

Å ena sidan minskade världens militärutgifter med en femtedel under 1990-talets första år, och krig mellan stater har blivit ovanliga. Å andra sidan ökar antalet väpnade interna konflikter. Konflikter handlar i dag mindre om att länder står mot varandra och mer om spänningar inom samhällen.

35

Å ena sidan har spädbarnsdödligheten minskat och medellivslängden ökat. Å andra sidan ökar de sociala klyftorna både inom och mellan länder. En femtedel av världens befolkning lever i dag i absolut fattigdom. Av dessa är 70 % kvinnor.

40

Å ena sidan ökar intresset och möjligheterna för politiskt samarbete och integration. Å andra sidan tilltar splittringstendenser och fenomen som främlingsfientlighet. Människors benägenhet att definiera sig själva i motsats till andra är en växande farsot i både fattiga och rika länder.

50 Globaliseringen förändrar i grunden förutsättningarna för det politiska arbetet. För att möta denna utmaning måste vi stärka och utveckla det internationella samarbetet. Vi behöver göra fler områden åtkomliga för politiska beslut för att avvärja växande orättvisor och de långsiktiga hoten mot demokratin och miljön. Men också för att hantera akuta problem som flyktingströmmar, 55 fundamentalism och rasism.

Vi måste ta vara på möjligheterna till samarbete. För regeringen är det två organ som intar en särställning.

60

FN – därför att de stora hoten mot människors säkerhet och framtid är globala och måste hanteras gemensamt.

65

EU – därför att unionen genom bredden och djupet i samarbetet ger unika

möjligheter till varaktig, gemensam säkerhet på vår kontinent.

75 Herr talman!

FN-samarbetet har i 50 år varit en hörnsten i svensk utrikespolitik. Sveriges kandidatur till FN:s säkerhetsråd är ett uttryck för vårt orubbliga engagemang för FN-tanken och ett effektivt globalt multilateralt samarbete. Regeringen ger
80 kandidaturen högsta prioritet.

Som medlem av säkerhetsrådet vill vi arbeta för att stärka förtroendet för organisationen och vitalisera dess arbete, att bidra till en öppnare dialog mellan säkerhetsrådet och övriga medlemmar och ge röst åt de många små och
85 medelstora länderna i FN.

I säkerhetsrådet kan vi mer direkt än i dag verka för ett globalt politiskt ledarskap som tar ansvar för att FN får den roll för internationell fred och säkerhet som krävs i vår värld. Det innebär ett FN som har kraft och resurser:
90

95 till tidigt agerande i stället för sen reaktion i konflikter,
till kamp mot konfliktorsaker i stället för symptombekämpning,
till förebyggande insatser för fredlig konfliktlösning, i stället för fredsbevarande insatser när det inte längre finns någon fred att bevara,
till sammansatta fredsbevarande aktioner som också rymmer politiska och
100 humanitära insatser.

105 FN befinner sig i allvarliga och akuta svårigheter. Huvuddelen av den kritik vi riktar mot FN skall egentligen riktas mot de 185 medlemsstaterna, och i synnerhet mot stormakterna. Som ständiga medlemmar av säkerhetsrådet har de ett särskilt ansvar för internationell fred och säkerhet. FN kan aldrig bli starkare

110 än det mandat och de resurser som medlemmarna är beredda att ge. Inte minst
måste alla medlemsländerna i tid och fullt ut betala sina avgifter till FN. Annars
riskerar FN att gå mot finansiell kollaps.

Men FN är också i behov av genomgripande reformer. För ett år sedan
115 presenterade den av statsminister Ingvar Carlsson och Sir Shridath Ramphal
ledda Kommissionen för globalt samarbete sin rapport Vårt globala grannskap.
Regeringen delar kommissionens grundläggande analys av den globala
utvecklingen och reformbehoven.

120

Regeringen ställer sig bakom huvuddragen i rapporten och avser följa upp en
125 rad av kommissionens konkreta idéer och förslag, exempelvis:
utvidgning av säkerhetsrådet, där vi skulle välkomna Tyskland och Japan
tillsammans med ett land från vardera Asien, Afrika och Latinamerika som
permanenta medlemmar,
att stärka FN:s finanser, också med hjälp av internationella avgifter,
130 att det inom FN-systemet utvecklas en möjlighet att demokratiskt hantera den
internationella ekonomin,
att stärka FN:s förmåga till konfliktförebyggande arbete och icke-militär
konfliktlösning samt att snabbare sätta in styrkor i fredsbevarande operationer.

135

Efter det kalla kriget är nedrustningsarbetet av central betydelse för framväxten
av en fungerande säkerhetsordning. Därför verkar vi för att intensifiera
140 nedrustningssträvandena.

Regeringen kräver att alla kärnvapenstater snarast vidtar ytterligare åtgärder för
kärnvapennedrustning. Det krävs en tidtabell för fortsatta sådana åtgärder. En
överenskommelse om att totalt avskaffa kärnvapnen borde kunna nås inom
145 10–15 år, förutsatt att den politiska viljan finns.

Det närmaste, mycket viktiga delmålet under 1996 är en överenskommelse om

ett fullständigt kärnvapenprovstopp. Det är också nödvändigt att snarast få till
150 stånd ett förbud mot framställning av uran och plutonium för vapenändamål.

I ett sextiototal länder finns närmare 100 miljoner minor utspridda.

De sprider dagligen skador och död, främst bland oskyldiga civila, inte minst
155 barn. Regeringen verkar för ett internationellt totalförbud mot truppminor.
Sverige har fått förtroendet att som ordförande leda översynen av 1980 års
konvention om särskilt inhumana vapen. Regeringen ger betydande bidrag till
minröjning och stödjer utvecklingen av effektivare metoder och teknik för
minröjning.

160

Herr talman!

Afrika är den kontinent med vilken Sverige har sitt mest omfattande
utvecklingssamarbete. Demokratiska reformer får nu allt större genomslag.
165 Afrikas del av världshandeln har minskat till ungefär 1 % , och kontinenten
marginaliseras alltmer i världsekonomin. Skuldbördan är ohållbar. Befolkningen
växer nu snabbare än ekonomin. Regeringen inleder i år en större genomlysning
av förändringarna i syfte att förnya svenskt och internationellt samarbete med
Afrika.

170

Europas kontakter med Asien och Latinamerika måste intensifieras.

Ett toppmöte mellan EU och asiatiska länder äger rum i Bangkok i mars och
kommer att ge impulser till ett djupare samarbete. Demokratins frammarsch i
175 Latinamerika är imponerande. Europa har en viktig uppgift att på alla sätt
befästa dessa landvinningar.

I årtionden har Sverige fört en aktiv Mellanösternpolitik. Med EU:s
Medelhavskonferens i Barcelona och den nu pågående fredsprocessen i
180 Mellanöstern öppnas nya möjligheter för ett fortsatt och fördjupat svenskt
engagemang – politiskt, ekonomiskt och kulturellt. Medelhavskonferensen är
ett exempel på att EU-medlemskapet givit Sverige en ny plattform för samarbete
också med resten av världen.

185 En frihandelsvänlig politik mot omvärlden kan tillsammans med en generös
biståndspolitik bidra till att minska de ekonomiska och sociala klyftorna i

190 världen. Det är inte bara uttryck för en förnuftig handelspolitik och solidaritet. Det är också framåtblickande säkerhetspolitik. Det är viktigt att frigörelsen av handeln inom världshandelsorganisationen, WTO, fortsätter och att det multilaterala regelverket vidareutvecklas.

195 Riksdagen beslutade 1995 att resurserna för internationellt utvecklingssamarbete bibehålls nominellt oförändrade t.o.m. budgetåret 1998.

200 Regeringens ambition är att Sverige åter skall uppnå målet om 1 % av bruttonationalinkomsten till svenskt utvecklingssamarbete när de finansiella förutsättningarna föreligger. Endast Norge, Danmark, Nederländerna och Sverige uppfyller FN:s rekommendation om 0,7 % av BNI i bistånd. Regeringen verkar för att alla industrialiserade länder som ett första steg skall uppnå detta mål.

205 En viktig utrikespolitisk uppgift som Sverige tar på stort allvar är att värna de mänskliga rättigheterna varhelst de hotas. Ett ökande antal av våra och EU:s biståndsprogram är ägnade detta viktiga arbete. I globaliseringens spår blir behovet att stärka folkrätten och rättsstatens principer om demokrati, tolerans och pluralism än större.

210 Sverige kommer i sommar att vara värd för världskongressen mot kommersiell sexuell exploatering av barn. Tillsammans med FN:s barnfond och enskilda organisationer vill vi bekämpa utnyttjandet av barn genom att anta en handlingsplan för bättre efterlevnad av FN:s barnkonvention.

215 Herr talman!

Det kalla kriget har vi nu bakom oss. Då var vår säkerhetspolitik präglad av att Europa var delat. I spänningen mellan supermakterna fanns då ett begränsat utrymme för samarbete. I dag har utrymmet för samarbete ökat dramatiskt.

220 Vi står mitt i ansträngningarna för att skapa ett nytt och enat Europa, där integration och samarbete fördjupas så att krig på vår kontinent blir otänkbara.

225 Den oberoende kommissionen för nedrustnings- och säkerhetsfrågor som i början av 1980-talet leddes av Olof Palme lanserade begreppet gemensam säkerhet. Kommissionen menade att säkerhet uppnås genom samarbete snarare

än genom avskräckning. I dagens Europa, befriat från kalla krigets låsningar, finns förutsättningar för att successivt förverkliga och utveckla detta sätt att se på säkerhet.

230

Motorn i detta arbete är Europeiska unionen och utvidgningen av samarbetet österut. Den tysk-franska visionen om fred och välbefinnande genom samarbete, som formade Europaintegrationen, motsvaras i dag av en dröm i Öst- och Centraleuropa om fred och välbefinnande genom medlemskap i EU. En positiv ekonomisk utveckling i dessa länder innebär också nya möjligheter för människor och näringsliv i de nuvarande medlemsländerna.

240

Regeringen vill göra de närmaste åren till en kraftsamling inom EU-samarbetet för att kunna välkomna nya medlemmar. Vad gäller EU:s östutvidgning har regeringen tidigt poängterat vikten av en likvärdig behandling av samtliga kandidatländer. Ett viktigt steg i rätt riktning var de principer som antogs vid Europeiska rådet i Madrid.

245

Varje kandidatland måste självfallet meritera sig för medlemskap.

250

Regeringen anser att förhandlingsprocessen skall inledas samtidigt med alla länder. Därefter får varje lands framgång i förhållande till medlemskapets krav bli utslagsgivande. Här krävs en fortsatt pådrivande och stödjande svensk roll i förhållande till kommissionen, medlemsstaterna och kandidatländerna. Låt oss komma ihåg att innebörden av samarbete och solidaritet är att dela bördor för att tillsammans nå gemensamma fördelar, ekonomiskt och politiskt.

255

Utvidgningen ställer krav på omfattande reformer inom EU. Detta förutsätter en anpassning av unionens arbetssätt så att handlingsförmåga och beslutskraft inte försvagas. EU måste vara i stånd att driva en verkningsfull politik med ett större antal medlemmar. Detta ställer nya krav på unionens institutioner, men också på interna reformer på viktiga områden, t.ex. i jordbruks- och strukturpolitiken.

260

Sverige har varit medlem av EU i ett år. Vi har nått viktiga ekonomiska fördelar men också en möjlighet att påverka utformningen av EU-samarbetet i sin helhet. Sverige har det gångna året varit pådrivande i flera viktiga frågor. Sysselsättning, jämställdhet, miljö, fred, demokrati, frihandel och öppenhet är

de områden som regeringen har prioriterat.

I mars i år inleds EU:s regeringskonferens som skall se över Maastrichtfördraget och anpassa EU till en ny tid och nya utmaningar.

270

Från svensk sida har vi två huvudmål vid denna konferens. För det första förväntar vi oss att den banar väg för östutvidgningen. Vi förväntar oss för det andra att konferensen leder till en fördjupning av samarbetet och till konkreta resultat för våra prioriterade frågor. Endast om samarbetet ger resultat i de för
275 människor avgörande frågorna kan EU få den förankring hos medborgarna som i dag brister.

280

EU måste utvecklas i harmoni med sin omvärld. Det är få som politiskt förespråkar ett Europa som ängsligt sluter sig gentemot omvärlden. Risken för en negativ utveckling ligger snarare i frånvaro av medveten politik och frånvaro av politiska visioner. Det är i politisk vilshenhet som det kortsiktiga egenintresset lättare kan göra sig gällande.

285

Försvarsalliansen NATO växte fram i det tudelade Europa, men får successivt ökad inriktning på säkerhetspolitisk dialog och samarbete med de stater som tidigare stod utanför samarbetet. Partnerskap för fred, i vilket Sverige deltar, är ett uttryck för detta. Det NATO vi ser leda fredsstyrkan IFOR i Bosnien i dag är inte detsamma som före det kalla krigets slut.

290

Flertalet tidigare medlemmar i Warszawapakten strävar i sökandet efter en ny säkerhetsidentitet efter NATO-medlemskap. I Ryssland höjs röster mot detta. Diskussionen om NATO:s utvidgning befinner sig i gränslandet mellan det gamla och nya sättet att se på säkerheten i Europa.

295

Varje land måste självt göra sitt säkerhetspolitiska val. För svensk del är det avgörande att det inte skapas nya skiljelinjer i Europa. Förändringar i säkerhetsstrukturen skall leda mot målet: en alleuropeisk säkerhetsgemenskap.

300

Västalliansen NATO är det främsta uttrycket för USA:s aktiva deltagande i det europeiska säkerhetssamarbetet. En utveckling i inåtblickande riktning i USA, med ett minskat engagemang för Europa, skulle försvåra byggandet av en ny säkerhetsordning.

305 Herr talman!

När freden nu äntligen kommit till forna Jugoslavien är detta framför allt slutet på ett outsägligt lidande för miljoner människor. Men fortfarande återstår många problem, och vi måste vara beredda på bakslag.

310

Det krävs nu ett enormt arbete för att återupprätta det civila samhället. Människor får då äntligen chansen att återvända, bygga på nytt och försonas. Det internationella samarbetet i forna Jugoslavien är också en illustration till de nya säkerhetspolitiska villkoren där USA och europeiska länder, däribland
315 Ryssland, samarbetar.

320

Daytonavtalet har i huvudsak fungerat väl i den första fasen. Konflikten har kylts ned, parterna har separerats. Det är glädjande att den nordiska brigaden spelar en viktig roll i detta. Den mycket komplicerade civila delen av fredsprocessen har också inletts, där människor skall föras samman i en försonings- och läkningsprocess. Denna måste stödjas med samma energi som de militära insatserna. Carl Bildt har regeringens aktiva stöd som samordnare för detta viktiga arbete.

325

Flyktingar får nu hjälp att återvända. Fria och demokratiska val förbereds, infrastruktur återskapas. Vi kommer inte att spara någon möda för att skapa klarhet om försvunna, om massgravar och om misstänkta krigsförbrytelser. Allt detta är avgörande för att försoningsprocessen inuti varje människa skall kunna fullföljas. Annars riskerar hela befolkningsgrupper att stigmatiseras. Bosnien
330 måste bestå som en fri, mångkulturell och oberoende stat.

335

Balkan är en del av Europa. Sverige och Norden har tagit och tar fortsättningsvis en god del av ansvaret, både med trupp och för att skapa de grundläggande förutsättningarna för ett civilt samhälle och en bestående fred. Härvidlag måste de politiska ledarna i Balkans länder i handling visa respekt för de normer och värderingar som övriga Europa står för.

340

De bittra erfarenheterna av konflikten i f.d. Jugoslavien är att Europa och världen måste bli bättre på att förhindra konflikter och humanitära nödsituationer – och när de ändå inträffar kunna agera snabbt.

För att hantera framtida kriser måste vi utveckla samarbetet inom en rad forum.

EU:s gemensamma utrikes- och säkerhetspolitik har en allt större betydelse.

345 Väst europeiska unionen har satt det fredsfrämjande arbetet i fokus. Samarbetet inom Partnerskap för fred och inom Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa, OSSE, har unik bredd.

OSSE spelar en nydanande roll på det konfliktförebyggande och
350 konflikt hanterande området och arbetar på grundval av ett brett säkerhetstänkande. Vi måste också på ett mer konkret sätt kunna bidra till trygga, demokratiska rättssamhällen. Här kan EU, Europarådet och OSSE göra viktiga insatser.

355 Det europeiska säkerhetsbygget förutsätter nedrustning och rustningskontroll. Avtalet om konventionella rustningar i Europa, CFE, som förhandlats fram inom OSSE mellan tidigare Warszawapakten och NATO, är av stor betydelse för säkerhet och stabilitet i hela Europa.

360 Regeringen kräver att avtalet efterlevs och verkar för att ytterligare rustningskontrollförhandlingar skall komma till stånd, där också Sverige bör vara en deltagande part.

Herr talman!

365

De baltiska länderna intar en central plats i vår säkerhetspolitik, också i ett vidare europeiskt perspektiv. I den första fasen efter de baltiska ländernas självständighet inriktades våra ansträngningar på att bistå deras strävan att befästa suveräniteten och de demokratiska institutionerna. Att stabilt förankra
370 dessa länder i den europeiska demokratiska gemenskapen, där de hör hemma, står för närvarande i fokus för vårt samarbete.

EU är därvidlag den centrala byggstenen. EU-medlemskapet beror främst på de
375 baltiska ländernas egna ansträngningar, men Sverige kan ge viktiga bidrag. Som granne, vän och EU-medlem kan vi hjälpa till med nödvändig anpassning och förberedelser för EU-inträdet. Parallellt med detta är den svenska politiken inriktad på att inlemma de baltiska länderna i ett nära samarbete tillsammans med övriga Östersjöstater.

380

Vi kommer att fullfölja våra strävanden att även på andra sätt stärka de baltiska

385 ländernas välstånd och integration. Men detta är en uppgift som är för stor för enbart Sverige eller de nordiska länderna. Det krävs ett uthålligt europeiskt och amerikanskt engagemang för de baltiska länderna.

Den fortsatta utvecklingen i Ryssland är av stor betydelse inte bara för Sverige utan för Europa och det internationella samfundet som helhet. Inom loppet av ett fåtal år har två på varandra följande parlament valts på demokratisk väg.
390 Detta får i sig betraktas som avsevärda framsteg. Ryssland befinner sig nu samtidigt i en fas där reformpolitiken ifrågasätts från olika håll. Det är oundvikligt att den ryska omvandlingen kommer att ta lång tid.

Regeringen utgår ifrån att rörelseriktningen i Ryssland mot fortsatta reformer
395 och nära samarbete med de europeiska samarbetsstrukturerna består. Den svenska politiken i förhållande till Ryssland är konsekvent.

Vi eftersträvar ett fördjupat samarbete såväl regionalt, i Östersjöområdet och Barentsområdet, som i bredare internationella sammanhang.

400

Samtidigt ställer vi samma krav på Ryssland som på övriga europeiska demokratiska länder. Rysslands krigföring i Tjetjenien är oacceptabel.

Denna kritik kommer vi att föra fram till dess att en politisk lösning på
405 konflikten uppnåtts.

Östersjörådet, i vilket Sverige för närvarande är ordförande, är ett viktigt redskap för det breda regionala samarbete som Sverige eftersträvar i syfte att:

- 410
- * stärka möjligheterna till gemensam säkerhet,
 - * främja demokratiseringsprocessen i Ryssland,
 - * stödja de baltiska staternas och Polens närmande till EU,
 - * bidra till ekonomisk utveckling i området och
 - * uppmuntra mellanfolkliga kontakter i regionen.

415

För att ge samarbetet ytterligare politisk energi har statsministern inbjudit samlarbetsländernas tio regeringschefer samt EU-kommissionens president och ordförandelandets regeringschef till en konferens i Visby den 3–4 maj i år.

420 Barentsrådet, där Sverige i höst övertar ordförandeskapet, rör ett strategiskt

betydelsefullt område och är viktigt för Rysslands närmande till det europeiska samarbetet.

425 Det nordiska samarbetet är unikt i sin bredd och folkliga förankring och en modell för regional samverkan. Genom att Sverige och Finland i likhet med Danmark blivit EU-medlemmar har formerna för, men inte betydelsen av, det nordiska samarbetet ändrats.

430 Herr talman!

Målen för Sveriges säkerhetspolitik består, men medlen måste utvecklas utifrån förändringar i vår omvärld. Sveriges militära alliansfrihet, syftande till att vårt land skall kunna vara neutralt i händelse av krig i vårt närområde, består.

435 I rapporten Vårt globala grannskap konstateras att militärt våld i ett modernt säkerhetstänkande är legitimt endast under två förutsättningar: som försvar av det egna territoriet eller under FN:s mandat. Detta sätt att se på den militära dimensionen av säkerhet stämmer helt med traditionell svensk politik.

440 Vi fortsätter att själva ha ansvaret för försvaret av vårt territorium.

Däremot har både behovet av och möjligheterna till samverkan på bred bas i fråga om förebyggande diplomati, krishantering och fredsbevarande ökat
445 kraftigt. För oss är det uppgifterna och problemen som står i centrum. Det är på marken, i konkret samarbete för att lösa gemensamma problem, som den djupare samhörigheten uppstår. Sverige deltar aktivt och konstruktivt i detta, såväl i Europa som i andra delar av världen. Det är en central uppgift för vår säkerhetspolitik.

450 FN har det övergripande ansvaret för internationell fred och säkerhet. Om varje kontinent endast tar ansvar för sitt ökar den gemensamma osäkerheten. Det behövs ett solidariskt deltagande i fredsfrämjande operationer.

455 Herr talman!

Gränsen mellan utrikes- och inrikespolitik blir mindre skarp i en globaliserad miljö. Vi människor är i dag sammanflätade och ömsesidigt beroende av varandra inom nationer och över nationsgränserna. Det räcker inte med en

politik för den avgränsade världen – för familjen, nationen eller kontinenten. Vi måste på alla nivåer forma politiken utifrån ett globalt perspektiv. Därför blir utrikespolitikens uppgift i växande grad att tydliggöra sambandet och bygga den politiska och demokratiska bryggan mellan det lokala och det globala.

Källa

<div>Manuskript hämtat från riksdagen.se (2026-03-16)</div>

Taggar

Politiska tal, Riksdagen, Socialdemokraterna, Utrikesdeklaration

URI

<https://www.svenskatal.se/tale/lena-hjelm-wallen-utrikesdeklarationen-1996>